

ØSTEUROPA

- i forandring

Frede Lauritzen

Søndag morgen d. 28. maj 1995 startede vi en uges rundtur til det tidligere Østtyskland, Tjekkiet, Slovakiet og Polen i egen bil. Formålet med turen var dels at opleve naturen, men også at fornemme østlandenes stade, inden de formentlig helt er præget af vesten efter Berlinmurens fald i 1989. (Bygget i 1961).

Første stop til en kop kaffe og chaufførskift kl. 10.30 ca. 60 km syd for grænsen lidt syd for Slesvig, som vi på afstand betragter og bestemmer, at vi bør lægge en weekendtur til området for at se nærmere på landsdelen, domkirken med dens fantastiske udskårne altertavle af Hans Brüggemann, Gottorp Slot og resterne af Danevirke, ja hele området ned til Ejderen med dets danske historie.

En time senere passerer vi Hamburg i tunnellen under Elben og fornemmer byens størrelse på 1,6 mio. indbyggere ikke mindst på grund af en vel 20 km lang kø i den modsatte kørebane. Tankerne går tilbage til den tid, hvor forretningslivet næsten havde opslugt min tilværelse, jeg husker, at på de tyske motorveje kørte jeg gerne i nærheden af de 170 km i timen med et krampagtigt fast tag i rattet og et stirrende stift blik, nu viser speedometeret 120, og mit pulsslag er i en helt afslappet kadence.

Vi regner ud, at vi kan være i Berlin allerede ved 15 tiden, og kan så nå den byrundtur, som vi har tænkt os, men vi har gjort regning uden vært. 80 km før Berlin begynder køen, og selv om vi forlod motorvejen til fordel for en mindre trafikeret vej, så tog det godt 4 timer at tilbagelægge de 80 km, det svarer nogenlunde til samme tid, som havde det foregået på cykel. I udkanten af Berlin så vi et motel "*Avus*," og der skulle ikke megen overtalelse til, før vi fluks installerede os her og fik et tiltrængt bad efterfulgt af en mindre travetur på Kurfürstendamm, der egentlig ikke sagde os så meget, måske fordi vi var trætte efter 12 timers kørsel, men det var vist også i den forkerte ende, vi gik. Efter en wienerschnitzel (skulle det forestille) med al for voldsom tilbehør, måske fordi motellet var baseret på lastbilchauffører, gik vi til ro for en tiltrængt nats søvn.

Efter morgenmad på motellet tog vi en byrundtur med bybanen og stod af på Alexanderplatz, her ligger byens fjernsynstårn der med sine 365 m overstiger Eiffeltårnet med 30 m, i tårnet er der en restaurant i en højde af 207 m, der drejer rundt, så man på en halv time er drejet 360° C rundt. En god, fascinerende og magelig oplevelse, der tager en "*colas tid*." Berlin, der kaldes verdens grønneste storby, har 3 mio. indbyggere, og byen strækker sig over et areal med en diameter på ca. 40 km, det svarer stort set til, at den dækker hele området mellem byerne Herning, Holstebro, Viborg og Silkeborg. Efter colaen gik vi en tur "*Unter den Linden*" med dens mange flotte bygninger, der for det meste var ambassader, mange af dem under restaurering, til "*Brandenburger Tor*," hvor "*murspætterne*" har fjernet muren sandsynligvis indtil flere gange. Langs midterrabatten i gaden vel i nærheden af en km var udstillet plancher, der viste byens fornyelsesprojekter, det er helt enormt, hvad der restaureres i byen, hvad den fantastiske byggeaktivitet var et klart bevis for. Berlin er en by med mange kulturelle værdier der absolut er et nærmere studium værd.

Turen går nu mandag middag videre over Dresden mod Hrensko ved den Tjekkiske grænse. Overalt er der vejarbejde, de gamle veje er i ret dårlig forfatning, og kommer man ind på en ny, så er den ofte kun klar i et spor. Vi ser ikke så mange Trabanter på vejene, som vi havde forventet, men dog jo længere vi når øst- og sydpå en del små biler. De fleste bygninger er i ret dårlig stand, nogle nok mest de større villaer og de helt store lader og stalde er nærmest i total

forfald. Generelt oplevede vi det meste af Østtyskland som ret kedelig. Fra Dresden og et stykke ind i Tjekkiet følger vi Elben, i dette område skifter naturen karakter til det positive. Tjekkiet som er det gamle Böhmen–Mähren kan billedlig talt betegnes som en dyb tallerken omgivet af bjerge til alle sider og frugtbar agerjord i midten gennemstrømmet af Elben og Moldau. Tjekkiet er knapt dobbelt så stor som Danmark med 10,3 mil indbyggere. Sværindustri er deres hovederhverv, men bøhmisk krystal og keramik er det, de er mest kendt for. Kirken har kun en begrænset rolle i landet, 40% er uden trosretning, 40% er romersk katolsk, og nogle få % er protestanter. Af tjekkiske berømtheder er der bl.a. forfatteren Franz Kafka og komponisten Smetana.

Ved afslutningen af Første Verdenskrig i 1918 blev Bøhmen, Mähren og Slovakiet sammensluttet til en stat nemlig Tjekkoslaviet. I 1939 blev Bøhmen og Mähren besat af nazisterne, mens Slovakiet blev en tysk vasalstat, hele befolkningen ydede stor modstand, der kostede landet 300.000 ofre. I 1968 kom Alexander Dubcek til magten, men hans vestligsindede politik førte til Warszawapagtlandenes indmarch året efter, hvor Alexander Dubcek blev fjernet fra posten, det var samme år, som Jan Palach brændte sig selv til døde, og hermed blev et politisk symbol på oprør, et symbol der stadig lever. I 1989 blev der igen revolution, det førte til landets første frie valg i 1990, hvor den kendte forfatter Vaclav Havel blev præsident, hans stykker er også spillet på "*Det kgl. Teater.*" Alexander Dubcek kom igen frem i lyset som parlamentsformand, men omkom i 1992 ved en trafikulykke, der stadig er mystik omkring. I 1993 gik Slovakiet sin egen vej.

Øst for Hrensko fandt vi et enestående naturfænomen Europas største naturlige bro Pravcicka Brana 30 m lang og 21 m høj. Det krævede dog en vandretur fra foden af bjerget på 1½ time at nå dette smukke sted, men det var bestemt ulejligheden værd, allermest overrasket blev vi, da vi nåede toppen og opdagede, at der ved siden af dette naturfænomen var bygget en stor og idyllisk fjeldhytte, under broen var der sat borde op, hvor man kunne købe en velfortjent forfriskning, en musikanter var der også, så stemningen var helt perfekt. Vi talte om, at det ville være fantastisk idyllisk at holde vort sølvbryllup her, det ville nok heller ikke blive så dyrt, for hvem kunne til den tid magte en bjergvandring på 1½ time.

Turen går videre til Decin, som også hedder Tetschen, masser af byerne har to navne, fordi landene her har været under skiftende indflydelse fra såvel vest som øst. Vi finder et hyggeligt hotel "*Faust*" beliggende ved en lille sø med svaner. Vi opdagede nu, at vi var kommet til et andet land, hvor vi fik meget mere for pengene, 950 tjekkiske kroner (kc) for et dejligt værelse med toilet, bad og morgenmad, omregnet svarer det til 200 kr., da kursen er 0,21. Bøffen var særdeles velsmagende, vi bad om en flaske vin til maden, først misforstod damen vores bestilling og kom med et glas, men så fattede hun vores misfornøjelse og kom med en literflaske, de havde kun den samme, og så måtte vi jo nøjes med den, hele herligheden kostede omkring 100 kr. og det inkl. to danskvand, der for øvrigt var tjekkiske. Langs vejene ved vigepladser ser vi ganske unge piger, der i fristende kostymer sender varme blikke til de forbikørende mandlige bilister, men vi holdt dog ikke. Ved motellet, hvor vi senere gjorde ophold, konstaterede vi, at nogle havde fået bid.

Tirsdag morgen er målet Theresienstadt en gammel fæstningsby nord for Prag, hvor tyske tropper under Anden Verdenskrig oprettede en koncentrationslejr. Her indslusede de 150.000 jøder heriblandt også danske, lejren er i dag indrettet som museum. Enkelte lokaler i området blev indrettet og brugt i propagandaøjemed fx baderum, hvor man viste den høje hygiejniske

standard, som dog intet havde med de faktiske forhold at gøre. Det blev en bevæget og stille rundtur på ikke mindre end tre timer, hvor fotos, effekter og forklarende tekster gav et tydeligt helhedsbillede af de umenneskelige rædsler og nedværdigelser, nazismen udsatte disse mennesker for.

Næste mål er Prag. Byen med sine 1,2 mil. indbyggere gennemstrømmes af floden Moldau. Det er omkring floden, bykernen findes. Det er en smuk by, der har overlevet 1000 års krige, brande og oversvømmelser. Der er et utal af seværdigheder, der nemt kan tage en uge at komme igennem, derfor har vi besluttet os for et overfladisk kik, for om muligt engang senere at vende tilbage. Vi vandrede en tur langs Moldau gik over Karlsbroen, der er byens levende centrum til "*Lillesiden*," og oplevede de mange palæer, klostre og katedraler. Gik gennem parken til byens 93 m høje tv tårn, bygget i kommunisttiden, men først åbnet i 1992. Tårnet kaldes for "*Det lille Eiffeltårn*" og kan på afstand også godt minde lidt herom, men ved nærmere øjekast ser det ud som noget skrammel, dog vovede vi os formedelst 20 kc.(4 kr.) op til den storslåede udsigt, som dog netop i dag ikke var så storslået endda grundet det disede vejr. Der var heller ikke kø ved opgangen, men det er der nu sjældent, når man skal op i et tårn uden elevator. Danmark har også en stump historie i Prag, idet Tycho Brahe forlod Danmark, fordi han ikke kunne blive enig med Christian IV om bevillinger. Derefter blev han kejserlig astronom i Prag, hvor han ligger begravet i Tyn kirken, for øvrigt i samme kiste som sin kone. Det var også i Prag, Tredivårskrigen startede i 1618 som et opgør mellem katolikker og protestanter. Borgerne overfaldt byens to statholdere og deres skriver, smed dem ud af vinduet, hvor de styrtede 16 m. ned, men overlevede fordi de havnede i en bunke affald. Herrnhutterne, der startede brødremenigheden i Christiansfeld i 1772, er udvandrede protestanter fra Bøhmen. Menigheden findes den dag i dag.

Det var oprindeligt vores mening at forsøge med hotelkæden "*zimmerfrei*." Vi forsøgte os her i Prag, i et villakvarter gik vi ind et sådant sted og så på herlighederne, der bestemt ikke var herlige. Fem senge i et rum, hvor forskellige familier skulle overnatte, fælles toilet/bad og et par ældre værter, der bestemt ikke virkede venlige, men kun griske. Vi blev kureret for denne vildfarelse, og turde ikke mere opsøge denne ellers så meget omtalte kæde. I stedet fandt vi frem til hotel Kavalir, det specielle her var, at vi skulle parkere i kælderens formedelst 200 kc., det foregik på den måde, at vi kørte gennem hotellets lager og ind i en elevator, på den facon nåede vi kælderen, hvor der max. var plads til tre biler. Sporvognene skulle også prøves, her konstaterede vi, at stort set ingen havde billetter, der ellers skulle stemples i en lille automat, der hænger ved vognens indgang. Apropos sporvogn så havde jeg en "*fæl drøm*." Hanne og mig stod i bagenden af en sådan, ved et stoppested myldrede en flok mennesker ind bl.a., efter udseendet at dømmes, en sigøjnerfamilie med far, mor en dreng og to piger. Ved vognens næste sving nærmest faldt manden ind mod drengen og mig, men det var jo ikke så usædvanligt i en sporvogn, så jeg tænkte ikke nærmere på det. Lige før næste stoppested mærkede jeg en finger pille ved mit armbåndsurs og flyttede let irriteret min hånd, umiddelbar herefter forlod familien vognen, netop som de var ude, slog en frygtelig tanke ned i mig - pungen, jeg mærkede på min lomme, den var væk, spurgte forsigtigt og vistnok også lidt forknytt: "*Hanne har du min pung*." Det havde hun ikke. "*Så har de (noget grimt snak) mafiosaer snuppet den*." Ja, det var godt det var en "*drøm*," men sjovere havde oplevelsen dog været, hvis der kun havde været 50 kr. i pungen. Næste gang vi tog sporvognen, havde heller ikke vi billetter. Jeg har altid været meget nøjeregnende med småudgifterne, her har Hanne et langt mere afslappet forhold, hun giver fx med glæde 5 dm for en unødvendig rudevask, men gælder det store beløb, så har

hun virkelig styr på, hvad der er fornuft og ufornuft. Hvad jeg til gengæld har indtil flere beviser på, at jeg bestemt ikke aner, hvad der er fornuft og ufornuft. Resultatet er blevet, at Hanne overtager det finansielle, og jeg højst må gå med 25 øre på lommen, 10 ørerne findes jo ikke mere. For ligesom at komme lidt ovenpå igen fik vi os en griseskank, den var velstegt og mør smagte rigtig godt ikke mindst på grund af en rigtig god sovs med tilbehør, hertil drak vi to liter øl, så var sorgen glemmt, og vi tog en taxa hjem.

Torsdag drager vi videre, næste stop er Tabor en flot by. Foran byens rådhus står nogle stenborde, hvorfra hussitterne (Jan Hus tilhængere) i 1400 tallet fik deres mad uddelt. Til aften nåede vi Telc, byen er rosende omtalt som værende med på UNESCOs liste over bevaringsværdige kulturminde, så vi glædede os meget til at se denne. Byen er ikke ret stor, så vi kørte rundt om den et par gange uden at finde noget, vi ville betegne som bevaringsværdig, men nærmest kedelig. Vi havde allerede devalueret UNESCO, fandt Hotel Hrazi, bestilte stegt ørred og hvidvin og gik trætte til sengs. Om morgenen gik vi en tur ind i bymidten. Netop som vi gik gennem byporten, så vi det bevaringsværdige et kæmpe torv vel 100 m bredt og måske 500 m langt, hvor samtlige husfacader til alle sider er meget flotte dekorerede husgavle, fra bagsiden så de bare kedelige ud. Et meget flot arkitektonisk syn. I den ene ende ligger der en kirke, et kloster og et slot. Klosteret og slottet er indrettet som museum og kunstgalleri. Vi så meget flotte sale med stuklofter samt forgyldte engle og vilde dyr også hængende under loftet. Tidligere ejere havde været ivrige jægere, bl.a. var der en sal med udstoppede dyr fra storvildtjagt i Sudan i 1800 tallet. Af elefanten var der dog kun ørerne. Af vildt skudt i Tjekkiet var der flere hundrede geværer, vi mente aldrig at ha' set så mange geværer på et sted.

Vi fortsatte østpå og bemærkede, at vi her kørte i et landbrugsområde, der blev færre og mindre biler på vejene, overalt var der vejarbejde og bygningsrestaureringer, det var fortsat de største huse, der var mest i forfald nogle endda i ruiner. Med alle de aktiviteter der er i gang, burde der ikke være mange arbejdsløse.

Vort mål var drypstenshulerne ved Blansko nord for Brno, fra foden af bjerget kører et lille tog ad skovvejene op til indgangen til hulerne, vi kom på turen rundt i selskab med en skoleklasse og fik løbende en grundig fortælling om grotternes historie gennem mil af år, ganske vist på tjekkisk, men alligevel. Betagende var det at se slugten, vi kom ud til efter at have gået et langt stykke gennem grotter, ikke mindst populær blandt børnene var det, da vi sejlede et temmelig langt stykke gennem grotterne, og helt vildt blev det, da guiden slukkede lyset, da var der rigtig mørkt - mørksort.

Vores videre færd gik mod den Slovakiske grænse, vi besluttede ikke at tage sydpå til Bratislava, som er den slovakiske hovedstad, dels ligger den kun 50 km. øst for Wien, hvor vi bestemt senere vil gøre et visit, og dels omtales den som en ret kedelig by. Så vi fortsatte østpå og fandt ud på aftenen et tilsyneladende pænt motel ved Hrozenkov lige før den slovakiske grænse, værelset var nyt, pænt og rent, men maden uha o skræk man kan ikke sige det smagte dårligt, for det smagte absolut af intet, tredobbelt udvandede kartofler, vandet kartoflerne havde kogt i var tyndet op til sovs, askegrå bønner, eller var det marehalm, en klump lynoptøet kød der var pakket ind i bølgepap for derefter at havne i en frituregryde nogle minutter, så det havde en chance for at hænge sammen. Betjeningen passede fint til miljøet - meget sur og overlegen. Og så sad vi på høje stole ved en bardisk og lukkede øjnene, mens vi åd det af

maden, vi kunne, men øllet var rimelig. Dette madsted har absolut aldrig set en stjerne på himlen. En kedelig afsked med Tjekkiet der ellers havde budt på mange gode oplevelser.

Grænsen var nu passeret, og vi var i Slovakiet, et land der i størrelse og indbyggerantal er en anelse større end Danmark. Landet eksporterer maskiner, gummi og kemikalier, men der er også en betydelig våbenindustri. Vi kunne ikke undgå at lægge mærke til, at mange nåletræer synes at have det rigtig skidt, det skyldes den tiltagende forurening, som man fornemmer de og andre nabolande, ikke har ret megen styr på.

60% af slovakkerne tilhører den romersk katolske kirke og 10% er uden trosretning. Fra 1939 måtte slovakkerne kæmpe på tyskernes side, da Jozef Tiso havde gjort Slovakiet til en tysk vasalstat, i 1944 blev der en opstand. Tiso blev henrettet i 1947. Slovakkerne er fattigere end tjekkerne, mange af dem lever i små bjerglandsbyer og har altid følt sig lidt underkuet, man har heller aldrig kunnet acceptere, at landet blev styret fra Prag med tjekkisk dominans. I 1993 blev Tjekkioslovakiet så delt, delingen blev bestemt af politikerne, da der ikke var valg, og meningsmålinger fortæller, at 60% af befolkningen stadig gerne ville tilslutte sig Tjekkioslovakiet, så det vil måske ikke være usandsynlig, om vi igen ser en form for opstand.

Pengene strækker længere jo længere man kommer østpå, men servicen er ret uforudsigelig, kursen er her 0,19. Vort første stop i Slovakiet var Trencin, vi havde en del besvær med at finde en bank, så vi kunne få vekslet til slovakiske kroner, for tingene hedder jo ikke som derhjemme, men endelig lykkedes det da, hver bank har to pistolbevæbnede uniformerede vagter, der travet hvileløs rundt i og udenfor banklokalet med mistænksomme blikke til alle sider. Trencin er en smuk by med et bjerg midt i byen, hvorpå der ligger en stor borgruin under restaurering som så meget andet. Bl.a. bygger man et højt tårn i samme stil som den oprindelige borg på det højeste punkt. I tårnet er der en meget fin udstilling af gammel slavisk malerikunst, vi opdagede et billede af et søslag, hvor et af skibene bærer dannebrog. I øvrigt nød vi udsigten fra det høje punkt, mens vi pustede ud.

Tatra bjergene i det nordlige Slovakiet var det næste mål. På turen så vi to storke flyve hen over en dalsænkning, det så helt hjemlig ud, vi undres over, at vi opfatter det som sådan, for vi har vel næsten ingen flyvende storke set, siden vi var børn, og det er da nogle dage siden, men det er måske netop derfor, det opfattes som hjemlig - en fortrængt længsel. Tatra bjergene er et meget smukt naturområde, der har et rigt dyreliv, selv om vi heraf kun så et egern. Om vinteren er det et yndet skisportsområde, og om sommeren ideelt for traveture. Vores travetur blev ikke så lang, men det smukke kan ikke betvivles. De fleste af områdets hoteller var lukkede, de har deres sæson i vintersportstiden, men skiltene der reklamerer med – Hotel, var ikke fjernet, så vi kørte mange km forgæves, fordi der trods skiltning alligevel var lukket. Efter mange forsøg fandt vi i nærheden af Certovika hotel Geravy. Der var ikke tale om nogen høj hotelstandard, men et værelse med bad/toilet og fint rent sengetøj for 500 kc. (100kr.), så kunne vi vist ikke forlange mere. Spændende var det, hvordan maden ville smage, først fik vi en nudelsuppe af almindelig posekvalitet, dernæst en rimelig beefsteak med udmærket tilbehør og så overraskelsen, vi havde nemlig bestilt en flaske vin, og da der kun var en mulighed på menukortet, var overvejelserne ikke særlig langtrukne, det viste sig at være en russisk "*champagne*," ydermere fik vi to danskvand, som nu var blevet slovakiske, og så ville vi bestille to irish coffee, men det kendte de ikke, og flødeskum kunne de ikke klare, så vi måtte nøjes med to kaffe, hele arrangementet kostede ganske vist 345 kc. (70 kr.)

Der var meget lidt trafik i området, næsten kun små biler og kun sjældent så vi udenlandske, der var nok også knapt så meget vejarbejde og anden renovering i gang her, hvad der understreger, at Slovakiet er et fattigt land. Vi så også masser af voksne arbejdere der tog den på stop, og der var langt mellem cyklerne.

Lørdag morgen startede vi mod Dobsinska l'adova jaskyna, det var ikke særlig let at stave, men endnu sværere at udtale. Navnet dækker over ishuler, hvor det er klogt at have godt med tøj på, der findes 18 km gange, men kun 475 m er åbnet for turister. En flot tur hvor vi løbende blev orienteret på tysk og undertiden ledsaget af musik, jeg forstod bedst musikken. Billetten kostede 50 kc. for dem der kunne tale slovakisk, imitatorforsøget mislykkedes, så vi måtte bøde med 100 kc.

Vi var nu på vej ud af Slovakiet mod den polske grænse, og kun godt 100 km. fra grænsen til Ukraine. Fortsat kørte vi gennem de smukke Tatra bjerge. Straks vi kom ind i Polen, bemærkede vi en hel anden byggestil, langt flere træhuse med flere vinduer, mere maleriske bygninger i det hele taget et gladere indtryk, selv om de ser fattige ud. I modsætning til såvel Østtyskland, Tjekkiet og Slovakiet som alle generelt har haft store marker med afgrøder beregnet efter kollektive landbrugs store maskiner, så har Polen små smalle marker, der passer til en hest med plov, vi så også mange hestevogne på vejene, der transporterede deres afgrøder og andet gods, mange af dem var en stiv vogn, som vi kender dem fra før krigen. Vejene er meget dårlige, men der var til gengæld heller ikke mange biler på dem. Polen er et landbrugsland, der kun på grænsen mod syd har bjerge, Sudeterne mod Tjekkiet og Beskiderne (sådan hedder de altså) som er en del af Karpaterne mod Slovakiet. Landet er syv gange så stor som Danmark, og det gælder både for areal og mennesker. Over 90% tilhører den romersk katolske kirke

Næste mål var Oswiecim, byen vi bedre kender som koncentrationslejren Auschwitz. Vi kom hertil lørdag aften og skulle finde os et logi. Byen synes frygtelig grim, næsten som den fortsat vil leve på sit uhyggelige renommé, mange km omkring byen er indkapslet i en to m høj grå beskidt betonmur med flere lag pigtråd i toppen, ligner faktisk fortsat en stor koncentrationslejr. Vi fandt hurtigt lejren, men havde mere besvær med at finde et hotel, efter tre kvarters rundkørsel måtte vi spørge os for, og vi havnede næsten, hvor vi begyndte, et hotel der ejedes af en kirkelig sammenslutning, der brugte stedet til konference-, kultur- og litteraturcenter. Der var vel plads til 100 personer på hotellet, men der var kun Hanne og mig, så vi fik en udsøgt betjening der med velsmagende aftensmad, godnatøl, fin værelse og morgenmad med ægte røræg blev sat til 400 kr. Det med pengene her i Polen er noget besværligt selv for en bankmand, for man har fjernet fire decimaler i systemet, så en seddel der står 100.000 zł på, behøver ikke have større værdi end den der står 10 zł på.

Søndag morgen tog vi ind på Auschwitzlejrens område, det blev, om muligt en endnu stærkere oplevelse end Theresienstadt. Området er næsten intakt bevaret, da alt er murede bygninger. De er alle i dag indrettet som museum og mindesmærker. Lejren blev oprettet i 1940 og var den største af Hitlers udryddelseslejre, over 4 mil. Mennesker, mest jøder, mistede livet her, inkl. Birkenau som kaldtes Auschwitz 2 og ligger kun 3 km. væk. I Birkenau var der over 300 barakker, som for størstepartens vedkommende er gået til, da det er træbarakker. Det var en tre timers makaber, men stille vandretur, kæmpedynger af fodtøj, briller, hår, kunstige lemmer, børster, kufferter med navne på, hatte, børnetøj m.m., et syn der sagde mere end ord. Vi læste

om Josef Mengeles medicinske eksperimenter, sterilisation af kvinder, børn helst tvillinger som han gav dødbringende injektioner, om nazisternes glæde da de fandt en giftgas, der effektivt kunne dræbe mange mennesker mere rationelt end at skyde dem. Vi så vagttårnene, dødsblokken, dødsuren, saunaerne hvor de i stedet for vand sendte den nyopfundne gas ud af bruserne, krematoriet. En total og systematisk henrettelse af dem Hitler kaldte for "*mindreværdige mennesker.*" Forskellige lande der havde haft ofre i massakren havde fået en barak tildelt, hvor de i udstilling på deres facon fortalte om netop dette lands oplevelser i krigen. Danmark havde også en sådan barak, men der var desværre lukket grundet renovering. Vi havde fået en oplevelse, vi aldrig vil glemme, fattede ikke at der i dag er nynazister, der påstår, at disse grusomheder aldrig har fundet sted. – Vi var så stille, da vi kørte videre.

Næste stop bliver Bierkowice ved Opole sydøst for Breslaw, her er der et frilandsmuseum, som er en landsby af træhuse i smag med Hjerl Hede, men langt fra i samme standard. Vores ikke alt for positive opfattelse af museet, kan måske skyldes, at området her og museet er præget af det tyske mindretal, og efter vort sidste besøg står denne nation ikke så høj på rangstigen.

Udover de obligatoriske chaufførskift og strække ben pauser går turen mod nordvest. Jo længere vi kom nordpå, jo flere biler var der på vejene, og jo mere dansk virker landskabet. Vi bemærkede også, at omkring halvdelen af bilerne var små polskfremstillede Fiat 650 en fiks lille sag til dem under 60 kg., vi andre skal bruge skohorn. Klokken var efterhånden blevet 21, vi var ca. 70 km syd for Stettin, som for øvrigt i dag hedder Szczecin, og skulle vi gøre os håb om at finde et madsted i dag, var det nok snart i 11. time, derfor holdt vi ind på et tilsyneladende hyggeligt motel, vore tidligere motelooplevelser har jo ikke ubetinget været en succes, så vi var noget skeptiske, men alle "*lykkepakker*" er vel ikke ens, vores intuition samt vore sultne maver sagde, her var stedet. Værelset havde rent sengetøj, så var der sagt nok om det, bade- og toiletforhold var lidt snasket, men til 85 kr. kunne vi vel ikke forlange mere, og så lejede vi en garage for 15 kr., da det siges, der stjæles mange gode biler her i området, nu havde vi pjattet 100 kr. væk, og var meget, meget spændte på næste fase nemlig maden, for det var jo trods alt turens afskedsmiddag. Restauranten var ret tiltalende, der var kun to selskaber hver bestående af en mellemyngre mand på min alder (ucensureret) og en særdeles ung dame, vi tænkte straks på vigepladserne. Valget faldt på et intimt bord, servitricen som formodentlig også er kogekonen var sød, smilende og chik, hun rakte os menukortet, vi forstod ikke et ord af noget som helst, forsøgte med lidt tysk, ingen reaktion, lidt engelsk samme resultat, heller ikke sallingsk eller vestjysk løftede sløret, så fik vi øje på værten, som vi lejede værelset af, fik fat i ham som forstod lidt engelsk, fortalte ham, at vi gerne vil have, det bedste de formåede samt en god flaske vin. Værten og servitricen fik en lang snak, og vi konstaterede et oplivende smil i vores "*fee's*" øjne. Vi hørte det skramlede i køkkenet, noget skete der da. Stearinlyset blev tændt på vores bord, der blev dækket op med tallerkener, bestik og servietter, hyggen bredte sig, forventningens glæde var der ikke noget i vejen med. Nu kom vores fe med en isspand og en flaske "*champagne*" polsk ganske vist, men ikke dårlig, to danskvand fik vi også, men nu var de sandelig blevet polske. Et øjeblik efter kom feen ind med to små støbte jerngryder hver ophængt i et lille jernstativ, hvorunder der stod et tændt fyrfadslys, i gryderne var der gullaschsuppe. Aldrig har vi smagt en bedre gullaschsuppe - helt i særklasse, 5 stjerner uden al tvivl, og så var der mindst to portioner til hver. Stemningen var god, men sulten var ikke mere den bedste kok, nu skulle der meget til for at "*vække*" os. Feen kom med hovedretten, tournedos med div. tilbehør sirligt og harmonisk arrangeret på et ovalt

fad. Udseendet var helt i top, lækker og indbydende så retten ud, så lækker at sulten igen optrådte som en god kok, og smagen stod bestemt ikke tilbage for udseendet, velstegt, mørt, behandlet nænsomt med smagen i højsædet, alt var bare perfekt. Vi uddelte med glæde 5 stjerner til feen og hendes formåen. Denne turens afskedsmiddag blev samtidig turens absolut bedste kulinariske oplevelse, og så kostede hele herligheden 180 kr. incl. rigeligt med drikkepenge, hvad der berigtigedes i feens tilfredse smil efter vores takketale - på polsk. En lykkepose har sine hovedgevinster, et motel er ikke bare et motel.

Mandag morgen 2. pinsedag 7.30 startede vi på turens sidste etape mod "*hjemmet.*" Motellet var ikke vågnet, så vi fik ingen morgenkaffe og ikke sagt tak for opholdet. Vi holdt meget øje med skilte, der kunne give et praj om kaffe, men ingen var endnu på banen, selv i Stettin lykkedes det ikke, at finde et sted der havde åbnet, 10 o'clock lød svaret hver gang. Så vi gik ind i en butik, købte et par friske boller, 4 skiver emmentaler og to juice og fik hermed et fortrinligt morgenmåltid, men mindst en times tid ekstra tog det at finde ud af byen igen. Ved grænsen til Tyskland undredes vi over en mammutkø på 215 lastbiler talte vi, 5-6 km. var køen, og der kom slet ingen af dem gennem grænsekontrollen. Ved vores stop kom der omgående et par børn, der sprøjtede sæbe på bilruderne, skrubbende og skrabede, ruderne blev fine, men børnene stak høfligt en hånd frem, hvori Hanne gavmildt lagde 1 dm, men de rystede vildt på hovedet, så nu knap så høflige ud, og Hanne ændrede sit indskud til 5 dm, det hjalp, de forsvandt højlydt grinende.

Mandag aften kl. 21:00 kørte vi ind i indkørslen Grønlandsgade 43, efter 3600 km. og 9 aktive dages oplevelser, som her er forsøgt skildret. Vi fik, som også formålet var, et bredt indblik i en foranderlig del af Europa, en del som vi i forvejen ikke kendte meget til. Da det ikke har været særligt afslappende, trænger vi nu faktisk til en ferie.

Og hvorhen går så næste tur?

Ja, "." er måske en mulighed, hvem ved?

Frede Lauritzen

Tidligere udgivelser:

1980 Andorra

1987 Arnold - novelle

- 1990 Thailand på godt og ondt
 1991 Sydamerika Chile - Brasilien
 1992 "Jambo" Kenya - du forunderlige land
 1993 Barnløshed - adoption
 1994 En lille bid af tilskudssamfundet: "Jeg løfter røret"
 1994 Tidsbilleder. Kronologisk leksika. Ajourføres løbende
 1994 Leksikassen. Ord jeg er ramlet i uden til fulde at forstå. Ajourføres løbende
 1995 De Slesvigske Krige
 1995 Østeuropa i forandring
 1995 Colombia - smuk og mangfoldig
 1996 Hærvejens historie - i cykelhøjde
 1996 Øretæver i tilværelsen
 1996 Æseløre - litteraturanmeldelser. Ajourføres løbende
 1997 En dag i 1997
 1997 Budapest & Ungarn - i efterårsdragt
 1997 Lolland-Falster & Møn - i cykelhøjde
 1997 Ego - det bevidste jeg
 1998 En lille stump af det mægtige Kina
 1998 Storebælt - i cykelhøjde
 1999 Skt. Petersborg - paladsernes by bygget på sumpen
 1999 Sjælland Stevns - Masnedø - Asnæs - i cykelhøjde
 1999 Et eventyr om julenissens morgensvømmetur
 2000 Madeira - en blomstrende ø
 2000 Rom - Den evige Stad
 2001 En lille stump af Himalaya - verdens tag
 2001 Samos - en ferieø for alle
 2001 Samsø - i cykelhøjde
 2002 Limfjorden øst - i cykelhøjde
 2002 Vest Stadil Fjord - i cykelhøjde
 2002 Wien - musikkens by
 2002 Mozart - hvordan var han egentlig?
 2002 Egypten - Nilens gave
 2003 Steen Steensen Blicher - hvordan var han egentlig? (Redigeret 2010)
 2003 Vietnam - Østens smukke, venlige land i forandring
 2003 Limfjorden vest - i cykelhøjde
 2004 Grønland - i cykelhøjde
 2005 H.C. Andersen - hvordan var han egentlig?
 2005 Mexicos - Store Riger
 2005 Sjælland nord - i cykelhøjde
 2005 Paris - byernes by
 2006 IKA MARKED - gennem 27 år
 2006 Skal vi hejse Dannebrog, eller skal vi brænde det?
 2006 Hven - i cykelhøjde
 2006 Sydfyn og Det Fynske Øhav - i cykelhøjde
 2006 Bulgarien - et smukt og alsidigt land
 2006 Sydafrika - en regnbuenation
 2007 Søren Aabye Kierkegaard - hvordan var han egentlig?
 2007 Kaj Munk - hvordan var han egentlig?
 2007 Vendsyssel - i cykelhøjde
 2007 N.F.S. Grundtvig - hvordan var han egentlig?
 2007 Cornwall - den sydvestlige del af England
 2008 Læsø "Kattegats Perle" - i cykelhøjde
 2008 Ti Radioforedrag - fra The Big Bang til år 1380
 2009 Ti Radioforedrag - fra år 1380 til år 1682
 2009 Chile - det lange land i ly af Andesbjergene Peru - inkaernes land
 2009 Lissabon - en smuk og alsidig by
 Frede Lauritsen - Herningvej 7B ^{1.1.} 6950 Ringkjøbing Tf: 97 32 15 32
 fredelau@webspeed.dk